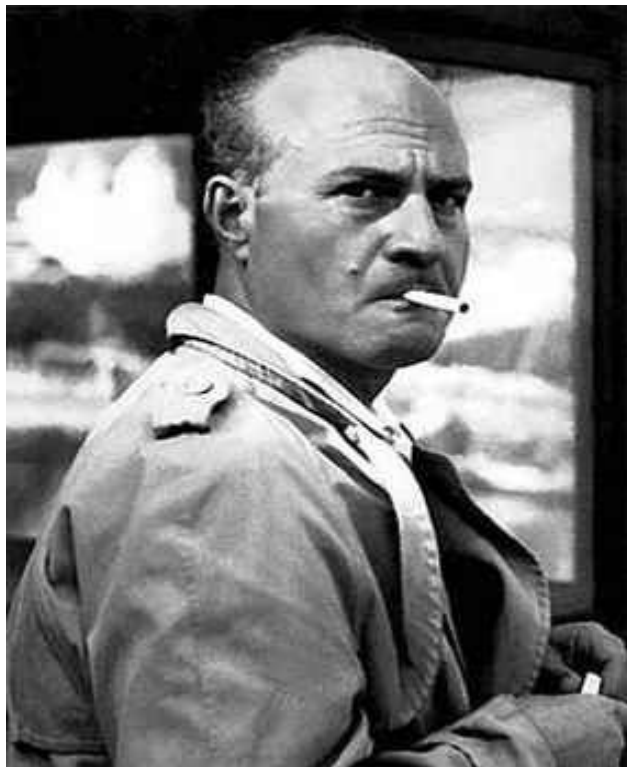

Τότε είπτε και
γεννήθηκε η
Βάλασσα ...

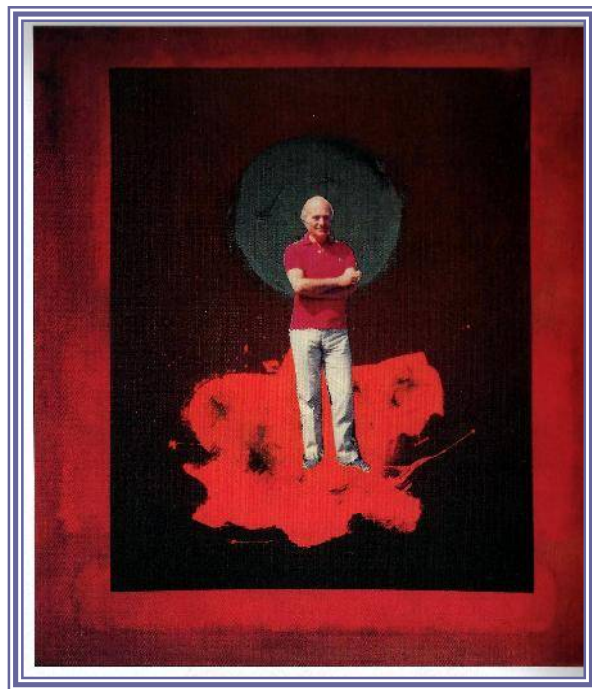
100 Χρόνια Οδυσσέας Ελύτης

Ο Ναυτίλος του Αιώνα

ΑΕΙΟΝ ΕΣΤΙ τό φῶς καί ἡ πρώτη χαραγμένη στήν πέτρα εὐχή τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀλκή μέσ στο ζῶο πού ὀδηγεῖ τόν ἥλιο τὸ φυτὸ πού κελάηδησε καὶ βγῆκε ἡ μέρα...

ΣΗΜΕΙΩΣΗ : Θα ἤμουν θρασύς αν ἐπλαθα μια φανταστική συνέντευξη με πρωταγωνιστή τον Οδυσσέα Ελύτη. Ωστόσο, προσπάθησα να συνθέσω μια μυθοπλαστική συνάντηση μαζί του. Η συζήτηση έχει την μορφή ενός ντιμπέιτ. Για την δημιουργία των ερωτήσεων χρησιμοποίησα παλαιότερες συνεντεύξεις του ποιητή ενώ έκανα μια εκτενή έρευνα πάνω στην ζωή και τα έργα του. Απαντήσεις από τον ποιητή δεν υφίστανται. Παρ' όλα αυτά οι ερωτήσεις καταφέρνουν να αποδώσουν τις απαντήσεις τις οποίες θα μπορούσε δώσει να ο Οδυσσέας Ελύτης. Τα κείμενα έχουν αποκλειστικά αντικειμενικό ύφος και δεν αλλοιώνουν οποιαδήποτε πραγματική πληροφορία.

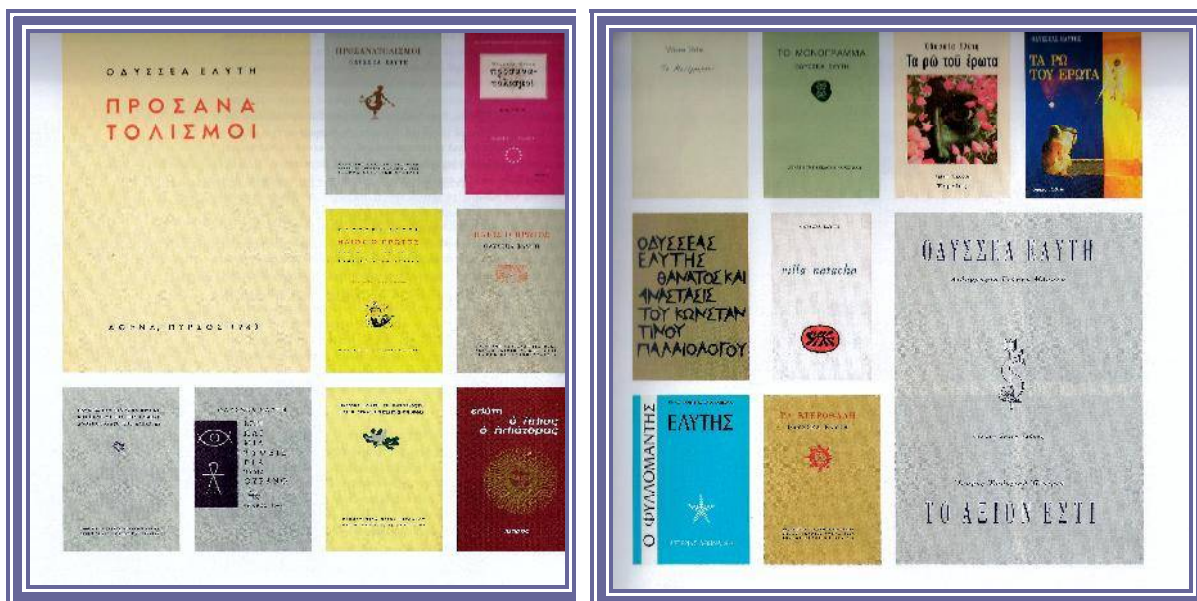
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

...Όντας στὸν ἐλάχιστο βαθμὸ ποιητικὸς...

1) Τιμὴ μου να αντικρίζω τον Ἕλληνα λογοτέχνη Νομπελίστα του 1979. Οδυσσεὺς Αλεπουδέλης, λοιπόν, του Παναγιώτη. Παραδοσιακά, ὅμως, θα σας αποκαλούσαμε Οδυσσεὺς Ελύτη. Εὐ ὅπως Ελλάδα, Ελπίδα, Ελευθερία ...Ελένη !Μήπως σας θυμίζει κάτι ἀπὸ το παρελθόν αὐτὸ το συγκεκριμένο ὄνομα...μια ανεκπλήρωτη ἀγάπη ἴσως...Αλησμόνητη, βεβαίως, δεν παραμένει ἡ σημασία του αποκλειστικὰ ἐλληνικοῦ γράμματος Υ. Ἐξαλλου, το δηλώνουν και οὖι Γάλλοι καθὼς το αποκαλοῦν «ιγκρέκ» ὅπως ἡ ἐλληνικὴ ἐθνικότητα «grec» (γκρεκ). Τέλος, το ψευδώνυμο σας αποκτὰ τὴν κατάληξη – της ...ὅπως μας ἔχετε ἤδη πληροφορήσει ἐπιθυμοῦσατε να προσθέσετε μια κατά λήξη στο νέο σας ἐπίθετο ἔτσι ὥστε να κερδίσει το ἀρχαιοπρεπὲς ἀκουσμα το ἐπιθυμείτε. Πως, λοιπόν, ἕνας πολυμήχανος Οδυσσεὺς τῆς λογοτεχνίας εγκατέλειψε τὴν ἐρευνα των νόμων και ἀποτυπώθηκε στην διαχρονικὴ ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς λογοτεχνίας; Ἡ φοίτηση σας στην Νομικὴ Σχολὴ τῆς Αθήνας δεν ἀναζωπύρωσε το ενδιαφέρον και το πάθος σας για τὴ νομικὴ καριέρα; Στο βιβλίο σας, τα «Ἀνοιχτὰ Χαρτιὰ», γράφετε: «ΠΑΙΔΑΚΙ, ΘΥΜΑΜΑΙ, δὲ μοῦ πολυμιλοῦσε ἡ ποίηση». Γιατί το ἰσχυρίζεστε αὐτό;

«ΟΝΤΑΣ ΣΤΟΝ ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΒΑΘΜΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟΣ, ἀγάπησα στὸν μέγιστο βαθμὸ τὴν Ποίηση, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πού, ὄντας στὸν ἐλάχιστο βαθμὸ «πατριώτης», ἀγάπησα στὸν μέγιστο βαθμὸ τὴν Ἑλλάδα.»

«Πρῶτα-Πρῶτα ἡ ποίηση», ἀπόσπασμα ἀπὸ το βιβλίο «ἈΝΟΙΧΤΑ ΧΑΡΤΙΑ»

...Η αγάπη στην ποίηση...

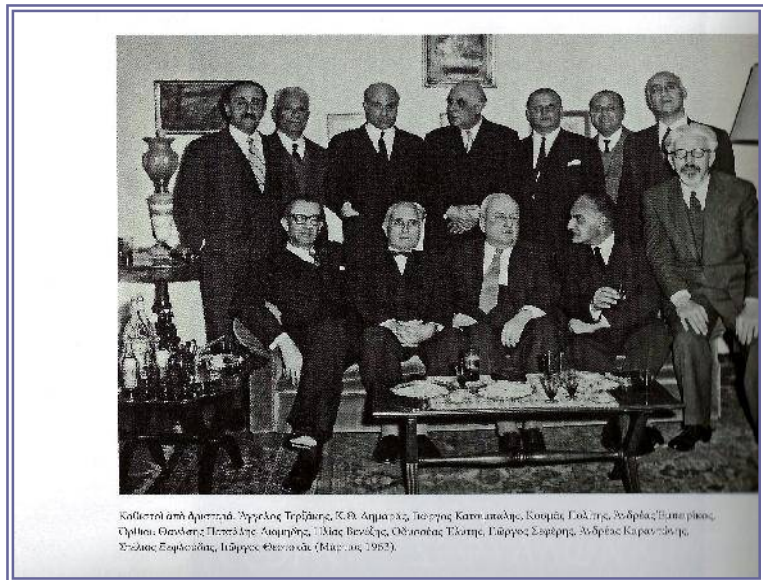
2) Όπως αναφέραμε προηγουμένως, η ποίηση αρχικά δε φούντωνε την επιθυμία σας να ασχοληθείτε μ' αυτήν. Περισσότερο σας συγκινούσε η ιδέα ότι «ένας ζωντανός σύγχρονος άνθρωπος [...] μπορούσε να μεταβάλλει τον εαυτό του σ' αυτό το μικρό ορθογώνιο αντικείμενο» (ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ από το βιβλίο *Ανοιχτά Χαρτιά*). Μαθαίνουμε ότι το ενδιαφέρον σας οφείλεται στον πρασινωπό πάπυρο με χαραγμένο πάνω του αρκετά καθαρά ένα απόσπασμα της Σαπφώς. Ωστόσο, αργότερα, καταβροχθίζατε το ένα βιβλίο μετά το άλλο. Επιπλέον, πληροφορούμαστε ότι η Καβαφική γραφή δεν αντιπροσωπεύει τις προσωπικές σας ποιητικές προσδοκίες. Τελικά, πώς και σε τί θα δικαιολογούσατε το βάδισμα σας προς την λογοτεχνία και πιο συγκεκριμένα την ποίηση; Γνωρίζουμε ότι ο Διονύσιος Σολωμός αποτελούσε σημείο αναφοράς για εσάς. Εξάλλου, και ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης σας επηρέασε, γεγονός το οποίο επιβεβαιώνεται και από το βιβλίο που γράψατε αφιερωμένο σ' αυτόν. Πυξίδες σας στάθηκαν, επίσης, ο Γιώργος Σεφέρης και ο Ανδρέας Εμπειρικός. Όπως αναφέρατε ο ίδιος, πρόκειται για δύο αντίθετους χαρακτήρες ανθρώπων, που, ωστόσο, ο καθένας, προσδίδοντας την δική του ενέργεια, εξισορροπούν τη διαδρομή σας. Αρχικά, ο Ανδρέας Εμπειρικός, οποίος σας ενέπνεε έντονα το πνεύμα του Υπερρεαλισμού και σας μετέδιδε την ποιητική του «τρέλα». Αντίθετα, ο σάφρων Γεώργιος Σεφέρης λειτουργούσε ως το χαλινάρι σας. Ήταν ακριβολόγος κι είχε μεγάλη εκφραστική εγκράτεια. Θα θέλατε να τους ευχαριστήσετε γι' αυτήν τους την συμβολή στο έργο σας;

«Η ΑΓΑΠΗ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ μου ήρθε από μακριά και, αν μπορεί να το πει αυτό κανένας, έξω απ' τη λογοτεχνία. Τò συνειδητοποίησα μιὰ μέρα καθώς τριγύριζα στις αίθουσες του Βρετανικού Μουσείου και βρέθηκα μπροστά σ' έναν πάπυρο πρασινωπό, αν θυμάμαι καλά, με χαραγμένο επάνω του αρκετά καθαρά ένα απόσπασμα της Σαπφώς.»

«ΠΡΩΤΑ-ΠΡΩΤΑ Η ΠΟΙΗΣΗ», απόσπασμα από **«ΑΝΟΙΧΤΑ ΧΑΡΤΙΑ»**

...Η ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ '30'...

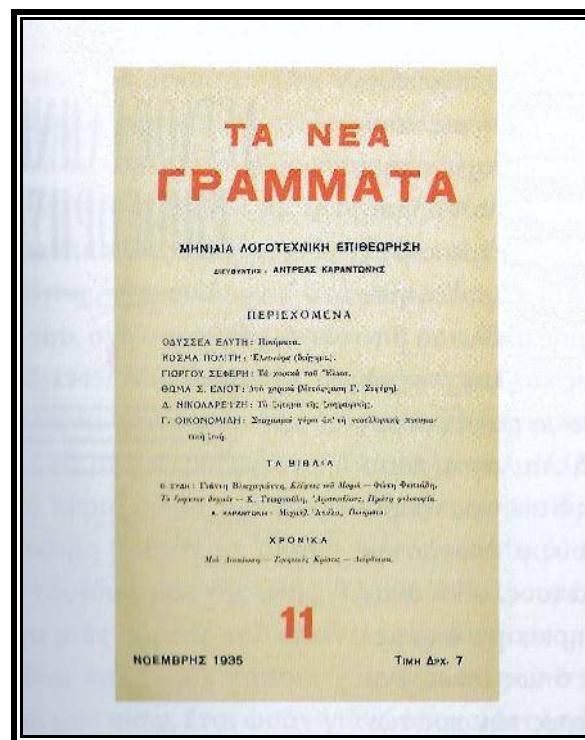
3) Αποτελείτε έναν από τους αντιπροσώπους της καθοριστικής Γενιάς του '30. Είναι γεγονός ότι η Γενιά αυτή έφερε την επανάσταση του 20^{ου} αιώνα, όχι μόνο εξαιτίας της λογοτεχνικής ανέλιξης που σημειώθηκε, αλλά και λόγω πολύμορφων ιστορικών συνθηκών, με τρανταχτό παράδειγμα τον Ελευθέριο Βενιζέλο και τη Μεγάλη Ιδέα. Μη λησμονούμε, βέβαια, και τα λόγια του δημοσιογράφου Γιάννη Δημαρά: «Πρόκειται για μια Γενιά ανθρώπων, οι οποίοι έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά, όχι μόνο ποιητικά».

Η εμφάνιση της μοντέρνας ποίησης και του υπερρεαλισμού γίνεται αισθητή με τη συγκέντρωση διαφόρων ποιητών γύρω από το περιοδικό «Νέα Γράμματα» το οποίο υπήρχε την περίοδο δικτατορίας Μεταξά γύρω στο 1935. Όπως αναφέρατε στη συνέντευξη τύπου στη Στοκχόλμη για την απονομή Νόμπελ, αρχικά παρουσιάζεται ο Γιώργος Σεφέρης, μετά επεμβαίνει ο Γιώργος Σαραντάρης, τέλος ο Ανδρέας Εμπειρικός και εσείς. Με καθοριστικό πρότυπο τον Υπερρεαλισμό παρατηρούμε ότι γενικότερα η αλληλουχία του νοήματος των ποιητών στην Γενιά του '30 δεν είναι έλλογη, όπως τα παραδοσιακά ποιήματα, αλλά αντίθετα είναι άλογη και αυτό είναι το βασικό διακριτικό στοιχείο. Δεν νομίζω να φέρνετε αντίρρηση σ' αυτό.

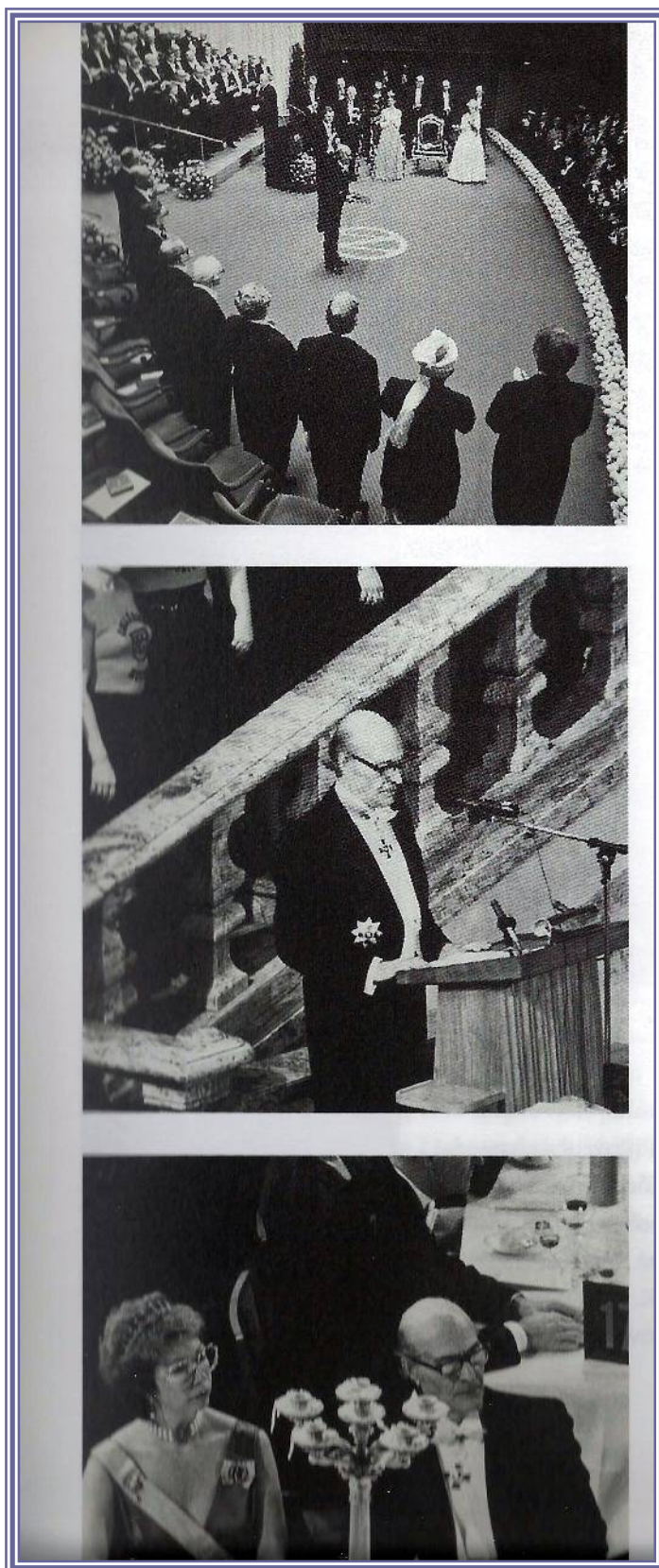
«...ΣΤΗΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ξημέρωνε η Γενιά του 30'. Τα βράδια. Επιστρέφοντας από τις παρόδους του Λυκαβηττού, «φρέσκοι ακόμη από τα φιλιὰ των κοριτσιών», κρατούσαμε το Ελεύθερο Πνεύμα του Γιώργου Θεοδοκά, και το καρδιοχτύπι μας δεν ξέραμε αν ήταν τόσο δυνατό για τη Λογοτεχνία ή για τον Έρωτα. Όλα μαζί, χρυσωμένα με νεότητα, αποτελούσανε το πνεύμα που δε δυσκολευότανε να ευδοκιμεί μέσα στους φτωχούς συνοικιακούς δρόμους της προπολεμικής Αθήνας.»

«Το χρονικό μιας δεκαετίας», ΑΝΟΙΧΤΑ ΧΑΡΤΙΑ

...Νόμπελ...

4) Φτάνουμε στο 1979 και το Νόμπελ λογοτεχνίας σας χτυπά την πόρτα. Για το ελληνικό έθνος, τα δύο βραβεία Νόμπελ λογοτεχνίας, το δικό σας και του Γεώργιου Σεφέρη το 1963 είναι ένα άνοιγμα για τα ελληνικά γράμματα στο εξωτερικό. Με τα βραβεία αυτά γίνεται γνωστό, όχι μόνο το έργο του Νομπελίστα, αλλά και η ίδια η λογοτεχνία της χώρας. Όταν αρχικά πήρατε το Νόμπελ, στη Γαλλία οι γάλλοι έσπευσαν να σας ανακαλύψουν και να γνωρίσουν στενότερα τα έργα σας. Άρα, ένα Νόμπελ πλάθει μία νοητή γέφυρα, για να μπορεί η ελληνική λογοτεχνία, οι Έλληνες λογοτέχνες, οι ποιητές και τα αριστουργήματά τους να επεκτείνονται στο εξωτερικό. Επομένως, πώς καταφέρατε να καταθέσετε και να αναφέρετε ενώπιον του διεθνούς κοινού τη μεγάλη περιουσία σας, την ελληνική γλώσσα;

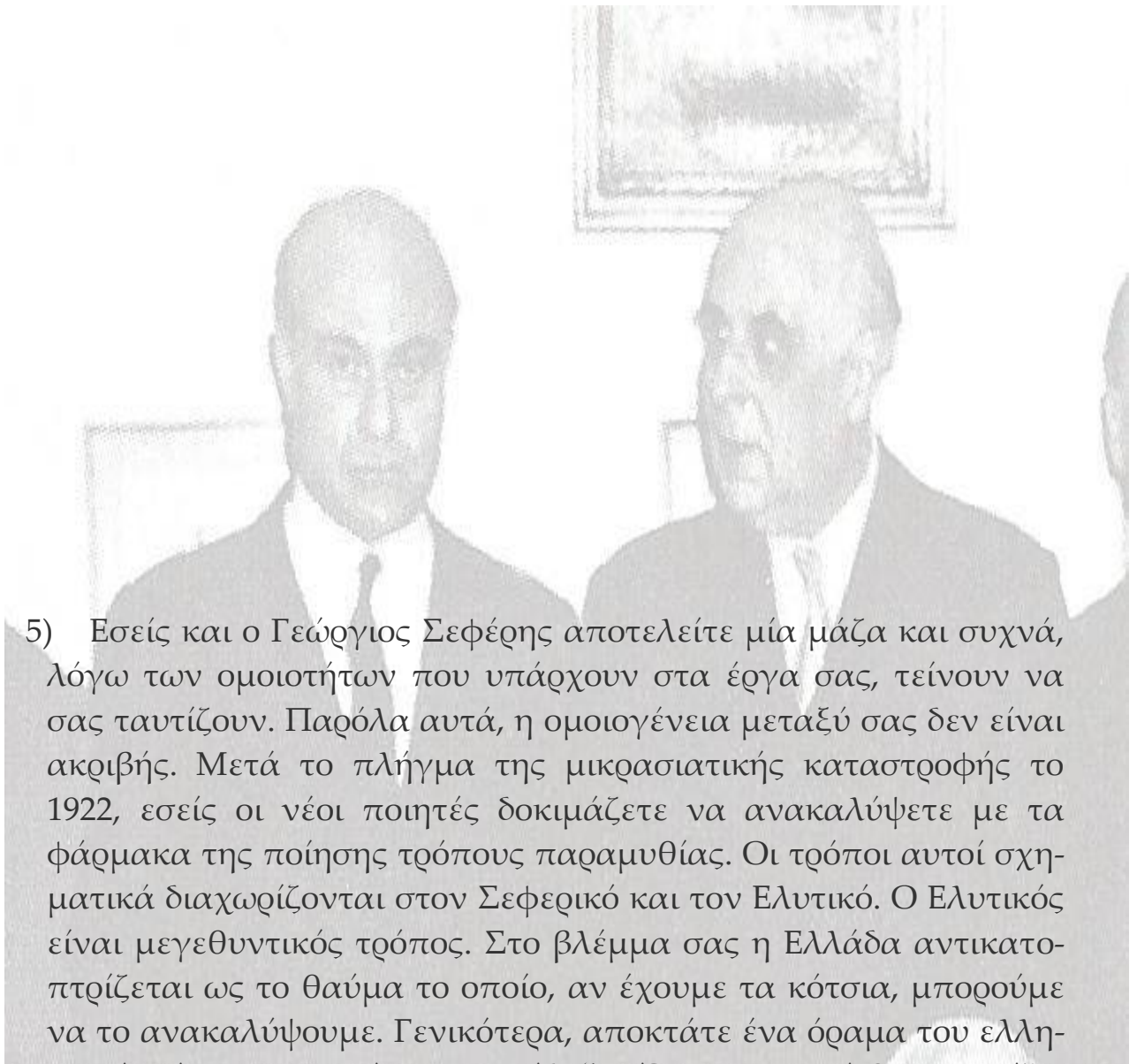

«ΑΣ ΜΟΥ ΕΠΙΤΡΑΠΕΙ, παρακαλώ να μιλήσω στο όνομα της φωτεινότητας και της διαφάνειας. Επειδή οι ιδιότητες αυτές είναι που καθορίσανε το χώρο μέσα στον οποίο μου ετάχθη να μεγαλώσω και να ζήσω. Και αυτές είναι που ένιωσα, σιγά σιγά, να ταυτίζονται μέσα μου με την ανάγκη να εκφρασθώ. Είναι σωστό να προσκομίζει κανείς στην τέχνη αυτά που του απαγορεύουν η προσωπική του εμπειρία και οι αρετές του. Πολύ περισσότερο όταν οι καιρού είναι σκοτεινοί και αυτό που του υπαγορεύουν είναι μία όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ορατότητα.»

«Λόγος στην Ακαδημία της Στοκχόλμης», ΕΝ ΛΕΥΚΩ

...Ο Σεφέρης κι εγώ...

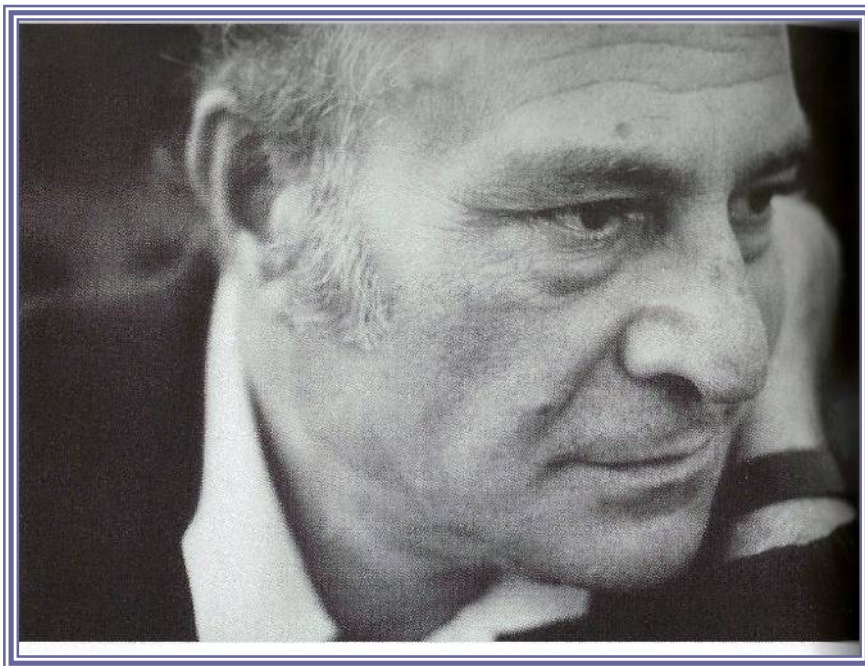
5) Εσείς και ο Γεώργιος Σεφέρης αποτελείτε μία μάζα και συχνά, λόγω των ομοιοτήτων που υπάρχουν στα έργα σας, τείνουν να σας ταυτίζουν. Παρόλα αυτά, η ομοιογένεια μεταξύ σας δεν είναι ακριβής. Μετά το πλήγμα της μικρασιατικής καταστροφής το 1922, εσείς οι νέοι ποιητές δοκιμάζετε να ανακαλύψετε με τα φάρμακα της ποίησης τρόπους παραμυθίας. Οι τρόποι αυτοί σχηματικά διαχωρίζονται στον Σεφερικό και τον Ελυτικό. Ο Ελυτικός είναι μεγεθυντικός τρόπος. Στο βλέμμα σας η Ελλάδα αντικατοπτρίζεται ως το θαύμα το οποίο, αν έχουμε τα κότσια, μπορούμε να το ανακαλύψουμε. Γενικότερα, αποκτάτε ένα όραμα του ελληνικού χώρου περισσότερο αισιόδοξο. Όπως πολλοί θα ισχυρίζονταν, είσαστε ο ποιητής του γαλανού Αιγαίου. Αντίθετα, ο Γιώργος, ως πρόσφυγας από την μικρασιατική καταστροφή, δεν είχε μεγάλη εμπιστοσύνη στο μέλλον και γενικότερα οραματιζόταν ένα αμφίβολο αύριο. Υποστηρίζετε, λοιπόν, την άποψη ότι δεν αποτελούσατε ποτέ ένα πανομοιότυπο δίδυμο;

...Έχω συλλάβει τή μορφή μου...

6) Αν εξετάσουμε την ποίηση σας, εντοπίζουμε μια πληθώρα αντιφάσεων όχι τόσο ευδιάκριτων. Αν και η γραφή σας φαίνεται αρκετά αφηρημένη και αόριστη, αν λάβουμε υπόψη τις επιρροές που δεχτήκατε από τον Υπερρεαλισμό, παρόλα αυτά, πίσω από το δυσνόητο κάποιες φορές λόγο σας κατοικεί ένα νόημα. Τα σύμβολα, οι προσωποποιήσεις και οι εικόνες είναι αυτές οι οποίες συνθέτουν μία πολύπλευρη δομή με διακλαδώσεις προς πολλές κατευθύνσεις. Ταυτόχρονα, οι προσωπικές σας εικόνες στα ποιήματά σας παραμένουν αναλλοίωτες στο χρόνο, δίχως καμία φθορά, όπως, για παράδειγμα, ο διαχρονικός χαρακτηρισμός που αποσπά η θάλασσα είναι ότι θυμίζει ένα κήπο, ένα λιβάδι. Το χαρακτηριστικό αυτό δεν είναι γνώρισμα άλλων ποιητών, διότι οι δικές τους εικόνες φθείρονται από το χρόνο και τις μεταλλάξεις του. Πως εξηγείτε τον πλουραλισμό των σκηνών στις ποιητικές σας συλλογές;

ΕΧΩ ΣΥΛΛΑΒΕΙ ΤΗ ΜΟΡΦΗ ΜΟΥ κάπου ανάμεσα σέ μιὰ θάλασσα, πού ξεπροβάλλει από τὸ ἀσβεστοχρισμένο τοιχάκι μιᾶς ἐκκλησιᾶς, καὶ σ' ἕνα κορίτσι ξιπόλυτο, πού τοῦ σηκώνει ὁ ἄνεμος τὸ ροῦχο, μιὰ στιγμή τύχης πού ἀγωνίζομαι νὰ αἰχμαλωτίσω καὶ τῆς στήνω καρτέρι μὲ λόγια ἑλληνικά. Νά τί εἶδους εἶναι ὁ ἐλάχιστος καμβὰς ὅπου μπορεῖ ἐπάνω του νὰ κεντηθεῖ τὸ ἰδεόγραμμα τῆς ζωῆς μου•

«ΠΡΩΤΑ-ΠΡΩΤΑ Η ΠΟΙΗΣΗ», απόσπασμα από «ΑΝΟΙΧΤΑ ΧΑΡΤΙΑ»

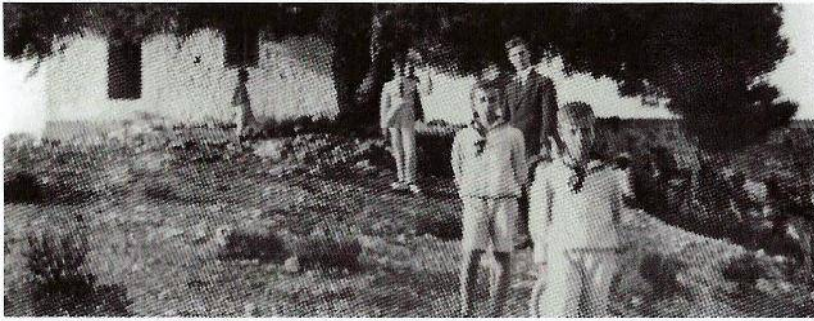
...Τα καλοκαίρια των παιδικών χρόνων...

7) Σπέτσες, Μπάτης, Μαϊστρός! Νομίζω ο ήχος των λέξεών σας είναι αρκετά οικείος. Μιλήσατε κάποτε για τις αγαθές περιπέτειες της μικρής ηλικίας σας. Είχατε πει:

«Στις Σπέτσες ήταν μια εποχή που το νησί δεν είχε τους παντεροπόρους που έχει σήμερα και αυτό ήταν κάτι παρθενικό για μένα. Πηγαίναμε μερικές οικογένειες από την Αθήνα, νοικιάζαμε κάτι παλιά σπίτια και θυμάμαι ότι είχε μία τελετουργία ολη η ζωή εκεί πέρα, επαιρνε ένα λειτουργικό πως είναι η εκκλησία. Δηλαδή ήξερα ότι θα ξυπνησω το πρωί και θα φύσει ο Μαϊστρός, οι βάρκες οι σπετσιώτικες που ήταν ονομαστές. Ο καθένας είχε συνδεθεί με κάποιο βαρκαρή ο οποίος ήταν μέλος μιας οικογένειας. Και πηγαίναμε απεναντί στην Κώστα. Εκεί γύρω στις εντεκατάκοβε ο καιρός και κάναμε ωραία το μπάνιο και μετά στην επιστροφή αρχιζε άλλη γραμμή από την Έβρα που ήταν ο Μπάτης, ο λεγόμενος Λεβάντε εκεί πέρα. Τ' απόγευμα μας βάζανε να κοιμηθούμε αλλά εμείς καθουμασταν στα παράθυρα και παρακολουθούσαμε άπειρες λεπτομέρειες. Εκεί, έχουν εγγραφεί μέσα μου πως πάνε τα πείνα όταν πάει πρώτα το κάρκι πως σκαμπανεβάζει όταν πάει όρτσα, πως πάνε οι απιλιάδες. Όλα αυτά τα πράγματα έχουν γραφτεί μέσα μου και χωρίς να το θέλω βγαίνουν στα ποιημάτά μου».

Αρα, να συμπεραίνουμε ότι τα καλοκαίρια, τα οποία χαραχτηκαν βαθιά μέσα σας, λειτουργούσαν ως πηγές ιδεών για το ποιητικό σας έργο; Οι παιδικές σας εξομήσεις και εικόνες σας βοηθούν να αποδώσετε σε μεγιστο βαθμό τις αντιλήψεις και τα όνειράτα σας για το καλοκαίρι και την πελοποννησιακή ζεστασιά του;

Ο Μαϊστρός, ο Λεβάντες, ο Γαρμπής ο Πουνέντες
ο Γραιγός, ο Σιρόκος, ή Τραμουντάνα, ή Όστρικ
Ο Μαϊστρός, ο Λεβάντες, ο Γαρμπής ο Πουνέντες

Με τὰ ἀδελφια του, Σπέτσες, 1921

ΜΙΚΡΗ ΠΡΑΣΙΝΗ ΘΑΛΑΣΣΑ ΣΑ

Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
 Που θα 'θελα να σε υιοθετήσω
 Να σε στείλω σχολείο στην Ιωνία
 Να μάθεις μανταρίνι και άψινθο
 Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
 Στο πυργάκι του φάρου το καταμεσήμερο
 Να γυρίσεις τον ήλιο και ν' ακούσεις
 Πως η μοίρα ξεγίνεται και πως
 Από λόφο σε λόφο συνεννοούνται
 Ακόμα κι οι μακρινοί μας συγγενείς
 Που κρατούν τον αέρα σαν αγάλματα
 Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
 Με τον άσπρο γιακά και την κορδέλα
 Να μπεις απ' το παράθυρο στη Σμύρνη
 Να μου αντιγράψεις τις αντιφεγγιές στην οροφή
 Από τα Κυριελήσον και τα Δόξασοι
 Και με λίγο Βοριά λίγο Λεβάντε
 Κύμα το κύμα να γυρίσεις πίσω
 Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
 Για να σε κοιμηθώ παράνομα
 Και να βρίσκω βαθιά στην αγκαλιά σου
 Κομμάτια πέτρες τα λόγια των Θεών
 Κομμάτια πέτρες τ' αποσπάσματα του Ηρακλείτου

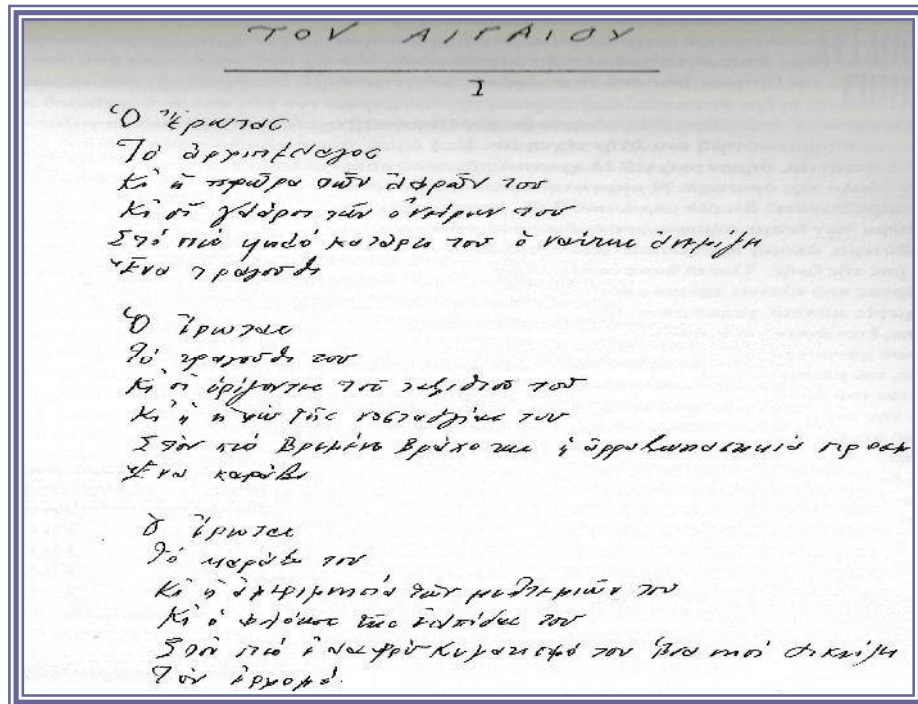
ΟΛΑ ΤΑ ΠΗΡΕ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Όλα τα πήρε το καλοκαίρι
 τ' άγριο μαλλί σου στη τρικυμία
 το ραντεβού μας ή ώρα μία
 Όλα τα πήρε το καλοκαίρι
 τα μαύρα μάτια σου το μαντίλι
 την εκκλησιούλα με το καντήλι
 Όλα τα πήρε το καλοκαίρι
 κι εμάς τους δυο χέρι με χέρι

Όλα τα πήρε το καλοκαίρι
 με τα μισόλογα τα σβησμένα
 τα караβόπανα τα σχισμένα
 Μεσ στις αφρόσκονες και τα φύκια
 όλα τα πήρε τα πήγε πέρα
 τους όρκους που έτρεμαν στον αέρα
 Όλα τα πήρε το καλοκαίρι
 κι εμάς τους δυο χέρι με χέρι.

Σπέτσες, 1922

...ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ...

- 8) Εἰσαστε ο ποιητὴς του γαλανοῦ και φανταχτεροῦ Αἰγαίου. Το Αἰγαίο, γεμάτο δελφινοκόριτσα, ὄστρακα και μυθικά στοιχεῖα της ανοιχτοσύνης. Αν τραβούσαμε μία γραμμὴ ἀπὸ την Κρήτη στη Μυτιλήνη, ἀπὸ τη Μυτιλήνη στην Αθήνα και μετὰ πάλι πίσω στην Αθήνα, θα σχηματιζόταν ἕνα τρίγωνο του Αἰγαίου με τα λαμπρά νησιά του. Αυτὴ θα την ονομάζαμε περιοχή του Ελύτη, δηλαδή η πατρίδα, οι πηγές και οι παραδόσεις του. Μαθαίνουμε μάλιστα ὅτι ἀπὸ αὐτό ἀντλήσατε το υλικό σας για τα δύο πρώτα βιβλία σας, οι «Προσανατολισμοί» και «Ὁ Ἥλιος ὁ Πρῶτος». Εἰδικότερα, στα ποιητικά σας ἔργα διαφωτίζεται η οικειότητά σας με το μεγαλεῖο της θάλασσας, μάλλον ἐξαιτίας της συχνῆς σας επαφῆς μ' αὐτὴν ἀπὸ τη Λέσβο, την Κρήτη και τις Σπέτσες. Παρόλα αυτά, ἰσχυριστήκατε παλαιότερα ὅτι ὅπου κι αν ταξιδέψεις, η θάλασσα ἐμφανίζεται σαν φάντασμα μπροστὰ σου ἀπὸ ἐκεῖ που δεν το περιμένεις. Θεωρεῖτε ὅτι η θαλασσινὴ φυσιογνωμία της Ελλάδας εἶναι η μοναδικότητά της. Ὄντως, αὐτό εἶναι το στοιχεῖο ἐκεῖνο που σας συγκίνησε τόσο, ὥστε να προσπαθήσετε να το ἀποδώσετε και στα ποιήματά σας. Ἀπὸ την ἄλλη πλευρά, πίσω ἀπὸ την λαμπρότητα και τη μεγαλοπρέπεια του Αἰγιακοῦ τοπίου, κρύβεται ἕνα σκοτεινὸ σημάδι που ὅσο περνάει ο καιρὸς γίνεται πιο ἐμφανῆ. Ὁ ἦχος αὐτὸς ο βαρὺς εἶναι ὁ ἦχος του θανάτου. Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι η γραφὴ σας εἶναι λυρική και κρύβεται πίσω ἀπὸ τον μῦθο των λέξεων. Εἶδατε, λοιπόν, τη τραγωδία μέσα στην λέξη και στο νόημα;

Του Αιγαίου

Ο έρωτας το αρχιπέλαγος
κι η πλώρα των αφρών του,
και οι γλάροι των ονείρων
του.

Στο πιο ψηλό κατάρτι του
ο ναύτης ανεμίζει ένα τρα-
γούδι.

Ο έρωτας
το τραγούδι του
κι' οι ορίζοντες του ταξιδιού
του,
κι η ηχώ της νοσταλγίας
του.

Στον πιο βρεμένο βράχο της
η αρραβωνιαστικιά προσμέ-
νει ένα καράβι.

Ο έρωτας
το καράβι του
κι η αμεριμνησία των μελτεμιών του,
κι' ο φλόκος της ελπίδας του.
Στον πιο ελαφρό κυματισμό του
ένα νησί λικνίζει τον ερχομό.

ΤΟ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟ ΤΡΙΦΥΛΛΙ

Μια φορά στα χίλια χρόνια
του πελάγου τα τελώνια
Μες στα σκοτεινά τα φύκια
μες στα πράσινα χαλίκια
Το φυτεύουνε και βγαίνει
πριν ο ήλιος ανατείλει
Το μαγεύουνε και βγαίνει
το θαλασσινό τριφύλλι

Κι όποιος το 'βρει δεν πεθαίνει
Κι όποιος το 'βρει δεν πεθαίνει

Μια φορά στα χίλια χρόνια
κελαηδούν αλλιώς τ' αηδόνια
Δε γελάνε μήτε κλαίνε
μόνο λένε, μόνο λένε:
-Μια φορά στα χίλια χρόνια
γίνεται η αγάπη αιώνια
Να 'χεις τύχη να 'χεις τύχη
η χρονιά να σου πετύχει

Κι απ' του ουρανού τα μέρη
την αγάπη να σου φέρει

Το θαλασσινό τριφύλλι
ποιος θα βρει να μου το στείλει
Ποιος θα βρει να μου το στείλει
το θαλασσινό τριφύλλι.

...Στην αρχή το φως...

9) Ήλιος-Φως-Λάμψη. Ο εκθαμβωτικός ήλιος φαίνεται να οργιάζει στις σκέψεις σας. Ο Ήλιος ο Αυτοκράτορας κατέχει μία κεντρική θέση στα έργα σας ή, μάλλον, θα λέγαμε πρωταγωνιστικό ρόλο. Εξάλλου, δίχως το φως του Ήλιου, το Αιγαίο δε θα έλαμπε και δε θα ήταν αρκετά μεγαλεπήβολο. *Άξιον εστί το φως*, είχατε πει Επομένως, μία από τις εμπνεύσεις σας για τη δημιουργία του «Άξιον Εστί», αποτέλεσε η μεγαλειότητα του φωτός; Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι το φως για σας συνάδει με τον ερχομό της ελπίδας, της απελευθέρωσης και της ευτυχίας; Με τα ποιήματά σας δίνετε φως στο μυστήριο του μέλλοντος;

(από τον "Ήλιο Τον Ηλιάτορα")

Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας
ο πετροπαιχνιδιάτορας
από την άκρη των ακρώ
κατηφοράει στο Ταίναρο
Φωτιά 'ναι το πηγούνι του
χρυσάφι το πιρούνι του.

Ο ΗΛΙΟΣ

Ε σεις στεριές και θάλασσες
τ' αμπέλια κι οι χρυσές ελιές
ακούτε τα χαμπέρια μου
μέσα στα μεσημέρια μου
"Σ' όλους τους τόπους κι αν γυρνώ
μόνον ετούτον αγαπώ!"
Από τη μέση του εγκρεμού
στη μέση του άλλου πέλαγου
κόκκινα κίτρινα σπαρτά
νερά πράσινα κι άπατα
"Σ' όλους τους τόπους κι αν γυρνώ
μόνον ετούτον αγαπώ!"
Με τα μικρά χαμίνια του
καβάλα στα δελφίνια του
με τις κοπέλες τις γυμνές
που καίγονται στις αμμουδιές
με τους λοξάτους πετεινούς
και με τα κουκουρίκου τους!

...Αλβανικό Μέτωπο...

Με συμπολεμιστές του, 1941

41 Ιανουάριος, 19-25: Με τη διμοιρία του άπομονωμένος στο άπρόσιτο ύψωμα που τους χωρίζει από το Τεπελένι. • Φεβρουάριος, 23: Άρρωστος με ύψηλο πυρετό προερχόμενο από κοιλιακό τύφο μεταφέρεται στο Στρατιωτικό Νοσοκομείο στα Πάννενα και από εκεί στις 23 Απριλίου στην Αθήνα, στον Εδωγγέλινά.

42 Ιούλιος: Πρώτο σχεδιασμά του έργου Άσμα ήρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας. • Τακτικές φιλολογικές συγκεντρώσεις στα σπίτια των Κατσιμπαλη, Έμπειρικού, Καραγάτση.

43 Μάιος, 30: Ίδρυση του «Κύκλου Παλαμά», όπου μετέχει. • Ο γλύπτης Μέμος Μακρής φιλοτεχνεί την προτομή του. • Διοργάνωση έρευνας για το περιοδικό Καλλιτεχνικά Νέα γύρω από τα σύγχρονα ποιητικά και καλλιτεχνικά προβλήματα. • Αναλαμβάνει πρωτοβουλία για την επανέκδοση των Νέων Γραμμάτων. • Χριστούγεννα: Κυκλοφορεί ο Ήλιος ο Πρώτος.

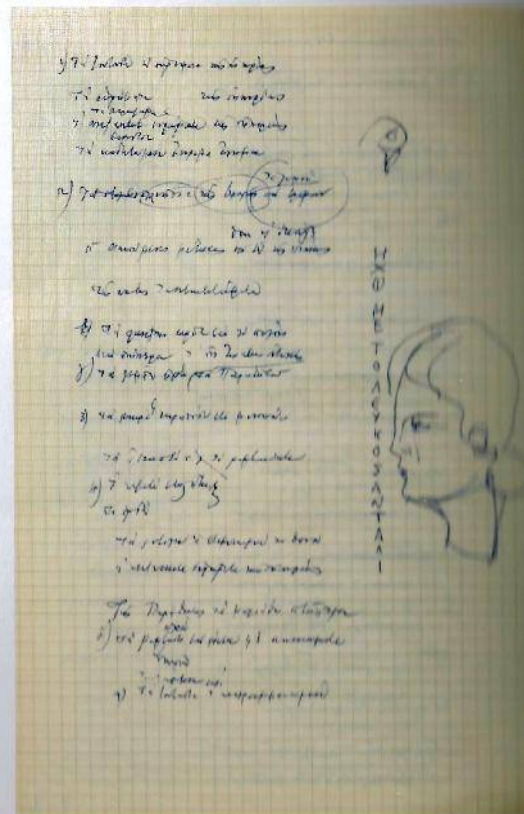
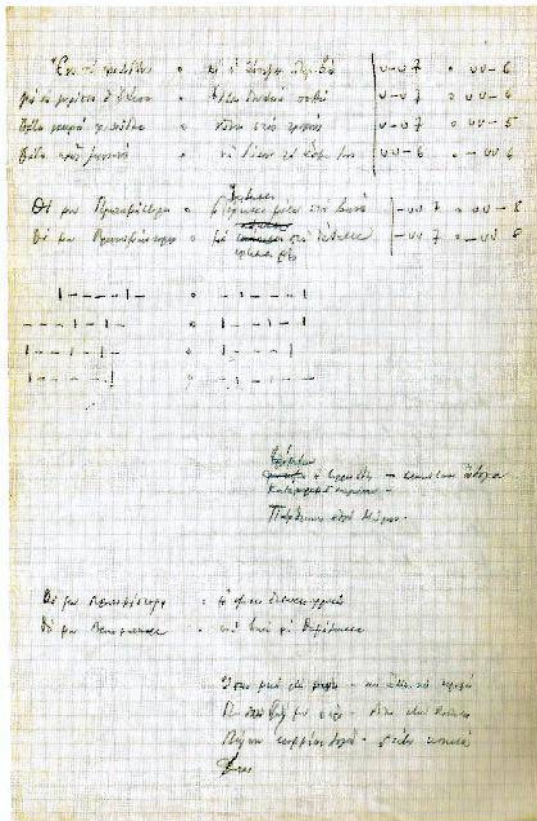
44 Στο πρώτο τεύχος της νέας περιόδου των Νέων Γραμμάτων δημοσιεύεται το δοκίμιο του «ΤΤΤ 1935» και ένα χρονικό με τίτλο «Ποητική νοημοσύνη». • Μάιος: Η γερμανική λογοκρισία τον καλεί σε ανάκριση. • Δεκέμβριος: Έλασσίτες όχυνώνονται στην ταρατσα του σπιτιού του στην οδό Ίθάκης. Ανατινάσσονται τα γύρω σπίτια. Διαφεύγει και στις 24 Δεκεμβρίου περνά στην Άγγλοκρατούμενη ζώνη, στο σπίτι του Γ.Κ. Κατσιμπαλη.

Αθήνα, 1944

10) Κι ύστερα έρχεται το Αλβανικό Μέτωπο. Περάσατε σκληρές ώρες στην Αλβανία. Αρχικά, βρισκόσασταν σε κατώτερη υπηρεσία, αλλά αργότερα προστεθήκατε στην πρώτη γραμμή. Αυτή φυσικά σας γέμισε με εφόδια για να μπορέσετε να αποδώσετε πιο παραστατικά το μεγαλείο της μάχης το οποίο κυριαρχούσε. Εμπνευσμένος, λοιπόν, από το Αλβανικό Μέτωπο γράφετε πένθιμο άσμα για το χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας. Μάλιστα, τότε είναι που θάβετε τον «Ήλιο τον Πρώτο». Παρόλα αυτά, πως καταφέρατε μέσα σε εκείνο το φάσμα του ελληνικού λαού να γράψετε αυτήν τη δοξαστική ποίηση του Ήλιου, τον ύμνο του Ήλιου;

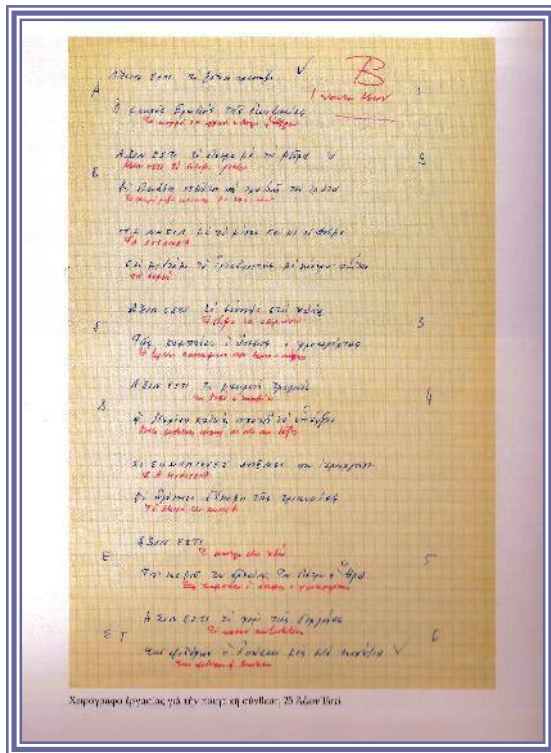
...Άξιον εστί το φως!...

Χειρόγραφο έργου για την ποιητική σύνθεση το Άξιον Εστί

11) Άξιον εστί το φως!. Θελήσατε να συνδυάσετε αυτή τη φυσιοκρατικότητα που σας έδωσαν οι Αιολείς με την αγιότητα. Ανάμεσα στο 1956-1959 ξεκινήσατε τη γραφή του. Αυτό που σας ώθησε να γράψετε το «Άξιον Εστί» ήταν η πείνα και η φτώχεια των Ελλήνων. Άρα, αυτός ο καημός σας σάς παρότρυνε να ξεκινήσετε το γράψιμο. Αργότερα, το έργο σας έπαιρνε χαρακτήρα δεητικό, δηλαδή σαν μια προσευχή προς το Θεό. Με αυτόν τον τρόπο σας γεννήθηκε η ιδέα να προσομοιάζει με ψαλμό; Τα δύο αυτά πρώτα αναγνώσματα σας τα αφιερώσατε στο Αλβανικό Μέτωπο και τα υπόλοιπα είναι το ύφος των ψαλμών που δανειστήκατε από την Παλαιά Διαθήκη; Τελικά, καταφέρατε να φέρετε στα χείλια των

πολλών το θαυμάσιο ποίημα με την μελοποίησή του από τον συνθέτη Μίκυ Θεοδωράκη. Έτσι, λοιπόν, τελειοποιήθηκε το θαύμα;

ΕΤΥΧΕ ΝΑ ΕΙΜΑΙ ΠΟΛΥ πεισματάρης. Η μητέρα μου έλεγε ότι ο προπάππος της, Άρβανίτης, που ήρθε στη Μυτιλήνη, είχε πολύ πείσμα, που είναι, φαίνεται, κληρονομικό.

Όταν έγραφα το Άξιον Έστί, έμεινα τέσσερα χρόνια κλεισμένος σ' ένα δωμάτιο. Ήταν η πρώτη φορά που έφευγα από το σπίτι της μάνας μου, όπου εκεί ήταν αδύνατον να έργαστώ. Στην Κατοχή και λίγο μετά, ήταν πολύ δύσκολο να νοικιάσεις σπίτι. Την πρώτη φορά που βρήκα ένα δωμάτιο κουβάλησα ένα ράντσο, δανειστήκα μια πολυθρόνα, πήρα και το γραφείο μου, κλείστηκα εκεί και δούλεψα. Και τις 13-ψεις τότε τις έγραψα.

Ήταν καλοκαίρι και δεν είχα ψυγείο να πω δροσερό νερό. Από το απέναντι σπίτι μου φέρνανε συχνά μια καράφα. Χρειάστηκε, λοιπόν, να κυκλοφορήσει ο δίσκος του Άξιον Έστί, για να μπορέσω να πάρω αυτό το ψυγείο που έχω ακόμη εδώ, να πάρω κι ένα κιάκι. Αλλά είναι χαρακτηριστικό ότι τότε ο Έμπειρικός μου δάνεισε ένα ράντσο κι ένα παλιό ραδιόφωνο, κι ο Κατσιμπάλης μου δάνεισε χρήματα για να προπληρώσω τους δύο μήνες που έπρεπε για το δωμάτιο αυτό.

Και μόλις βγήκε το Άξιον Έστί, μου επιτέθηκαν δλοι. «Ποίημα είναι αυτό; Αυτό είναι κατασκευασμα!» Χρειάστηκαν τρία χρόνια για να το δεχθούμε σιγά σιγά. Όχι, δεν ήταν καθόλου ρόδινα... Αλλά είχα αυτό το πείσμα και την πίστη στην ποιητική ιδέα. Άλλος στη θέση μου θα είχε έκμηδενιστεί. Θυμάμαι ότι έκανα βόλτες στη βέρα-ντα κι έλεγα: «Θά'ρθει η εποχή που θα μιλάει κανένας για το Άξιον Έστί» και βέβαια δεν τό πιστεύα. Επέμεινα, όμως, δεν λητούσα τίποτε παρά να μην πεινάσω – και να 'χω να ντιθώ – για να μπορώ να γράφω τα ποιήματά μου. Αν αυτό άρτεσει, καλώς αν δεν άρτεσει...

«Όλα ήταν δύσκολα, χρειάστηκε πείσμα για να μη ληφθώ». ΣΥΝ ΠΟΙΗ ΑΛΛΟΕ

...Τόσο εύλογο το ακατανόητο...

Η ΕΠΙΠΛΑΣΤΑΣΗ [του Ύπερρεαλισμού] έπρεπε να μαρτυρεί την ίδια μεταμορφωτική ενέργεια στην πράξη και στο λόγο. [...] Ήταν ανάγκη να βροῦν οί λέξεις ένα καινούριο ἔδαφος δράσης· ἦταν ανάγκη να ἀποτινάξουνε τὴν ἀχάριστη καὶ φθινη μούρα πού τοὺς ἔταζε ὁ ἀκαδημαϊσμός, τὴν ἀριστοκρατικὴ καὶ περιορισμένη πού τοὺς ὀριζε ἡ «καθαρὴ ποίηση», ἔπρεπε νὰ μὴ στηρίζονται πιά μονάχα στὴν ἠχολογικὴ τους συγκρότηση ἢ στὴν καλὴ τους γειτονία, νὰ μὴν ὑπηρετοῦνε μίαν –δύο ὑψιστή κι ἂν μπορούσε νὰ νοηθεῖ αὐτὴ– μαθηματικὴ τοῦ πνεύματος. Ἀλλά, συνειρμαίνοντας τὴ στυφάδα καὶ τὴν ἀγριμάδα τῆς ὑλικῆς τους ρίζας, νὰ περιπλανηθοῦνε σὲ περιπέτειες ἄξιες μιᾶς ἐνστικτικῆς παρόρμησης, νὰ βακχέψουνε ἢ νὰ γαλγνέψουνε μὲ ἄπειρα συνταιριάσματα, δίνοντας στὴ φαντασία ἕναν τρόπο γιὰ νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν ἐκτοπλασματικὴ της κατά-

12) Γενικότερα, ο Υπερρεαλισμός υπήρξε για εσάς ευεργετικός. Αφομοιώσατε τα στοιχεία του Υπερρεαλισμού με τέτοιο τρόπο, ώστε, χρησιμοποιώντας τα, καταφέρατε να αποδώσετε μία εντελώς προσωπική αντίληψη της Ελληνικής οντότητας. Αυτή η προσωπική σύλληψη του ελληνικού τοπίου ήταν αισιόδοξη και ζωογόνα. Στοχεύετε με τον Υπερρεαλισμό να ξεφύγετε από τη

σημερινή ευαισθησία και να αγγίξετε την πραγματική Ελλάδα;
Με άλλα λόγια, επιδιώκετε να σπάσετε τα λογικά φράγματα και να βάλετε στη θέση τους την λογική της καρδιάς;

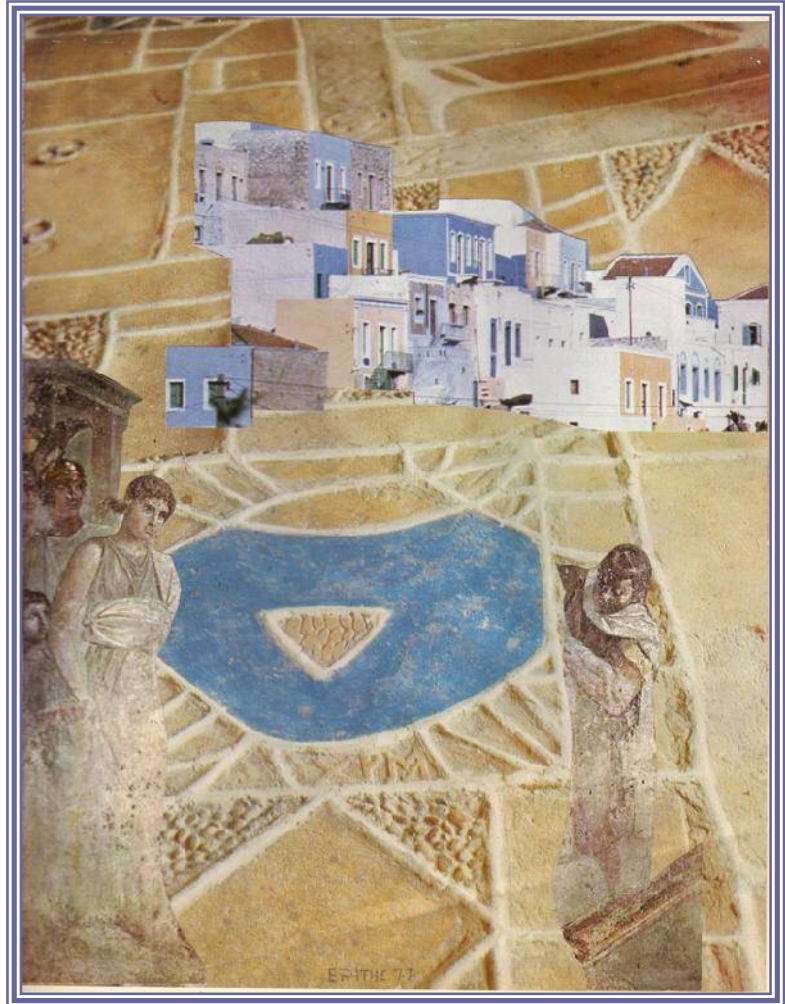

...ΑΥΤΟΣ ο κόσμος ο μικρός, ο μέγας...

- 13) Δηλώσατε κάποτε: «Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται για την ποιότητα, την ευγένεια σε με την ποσότητα και το μέγεθος που χαρακτηρίζει την Δύση, Οι Ευρωπαίοι άντλησαν από τις ελληνικές αξίες για να φτάσουν στην Αναγέννηση. Μας σταμάτησε η Τουρκοκρατία και η Ελλάδα δεν μπόρεσε να καλλιεργήσει την δικιά της Αναγέννηση. Η εσωτερική αυλή ενός νησιώτικου σπιτιού κι η περίβολος μοναστηριού είναι σαν αντίληψη πολύ πιο κοντά στο πνεύμα που έκανε τους Παρθενώνες παρά όλες τις κολόνες και τις μετώπες των ευρωπαϊκών ανακτόρων. Αυτό σημαίνει ότι αν συνέχιζε κάποιος την Ελληνική επιβλητικότητα αυτός είναι ο λαϊκός πολιτισμός ο οποίος στις μέρες μας κινδυνεύει. Ο Ελληνισμός έδειξε ανέκαθεν μια καταπληκτική ικανότητα να αφομοιώνει, να προσαρμόζεται και να δραστηριοποιείται μέσα στα ξένα σύνολα. Έχουμε μια πλειάδα Ελλήνων που διακρίθηκαν στην εποχή της διασποράς στα μεγάλα κέντρα του εξωτερικού Ευρώπης και της Ανατολής. Όλα αυτά πραγματοποιήθηκαν στην εποχή που η Ευρώπη ήταν στην ακμή της και τα κράτη ήταν ισχυρά και σκληρά

πόσο μάλλον σήμερα είναι γερασμένα, εξασθενημένα κι έχουν ανάγκη από το σφρίγος νεώτερων νέων. Γι' αυτό επιμένω πολύ εις το θέμα της παιδείας. Χρειαζόμαστε παιδεία, σοβαρή βαθιά, όχι την τεχνική που ξιπάζει στις μέρες μας γιατί μόνον μ' αυτήν θα μπορέσουμε να διακριθούμε και να πορευθούμε σ' ένα καινούργιο δρόμο αλλά και να διατηρήσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της φυσιογνωμίας μας».

Θα σας
ζητούσα να
κάνετε κάποιο
σχόλιο για τη
σύγχρονη
επιρροή της
Ελλάδας από
την Ευρώπη. Τι
πιστεύετε για τις
σχέσεις τις
οποίες έχουν
ήδη αναπτύξει;

...Τη Γλώσσα Μου Έδωσαν Ελληνική ...

*Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική.
το σπίτι φτωχικό στις αμμονδιές του Ομήρου...
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμονδιές του Ομήρου...*

*Εκεί σπάροι και πέρκες
ανεμόδαρτα ρήματα
ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια
όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε
σφουγγάρια, μέδουσες
με τα πρώτα λόγια των Σειρήνων
όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη...
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα μαύρα ρίγη...*

*Εκεί ρόδια, κυδώνια
θεοί μελαχροινοί, θείοι κι εξάδελφοι*

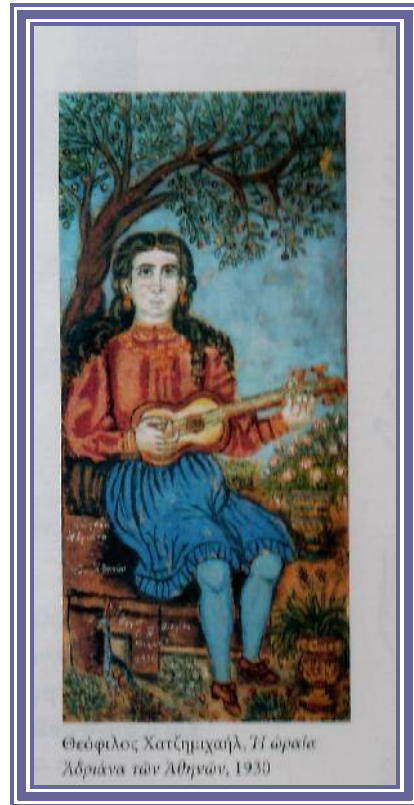
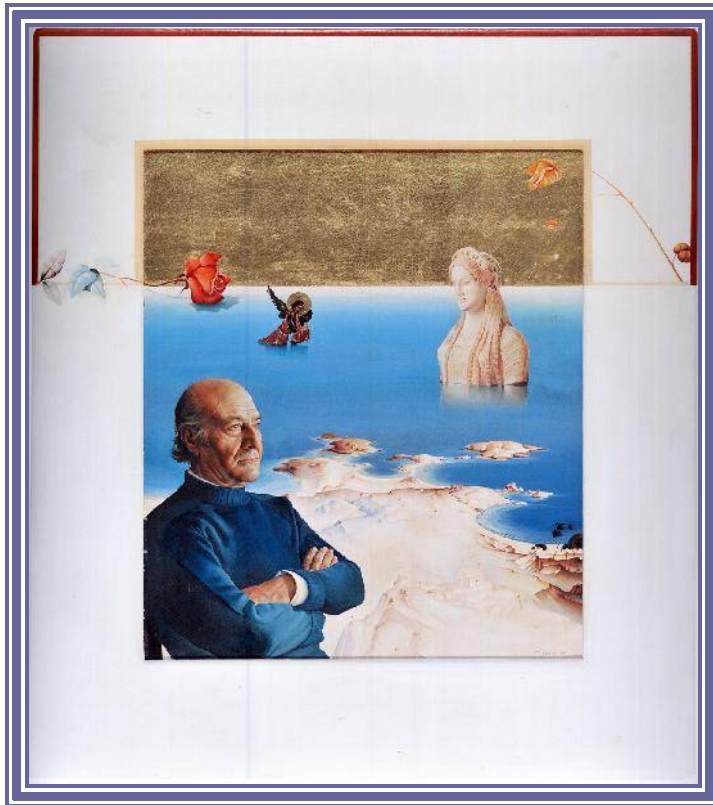
το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια κιούπια.
Και πνοές από τη ρεμματιά ευωδιάζοντας
λυγαριά και σχίνο
σπάρτο και πιπερόριζα
με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων
ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα-πρώτα Δόξα Σοι...
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα-πρώτα Δόξα Σοι!..

Εκεί δάφνες και βάγια
θυμιατό και λιβάνισμα
τις πάλες ευλογώντας και τα καριοφίλια
στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα ,
κνίσεις, τσουγκρίσματα
και Χριστος Ανέστη
με τα πρώτα συμπάρα των Ελλήνων!
Αγάπες μυστικές με τα πρώτα λόγια του Ύμνου...

Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου!..

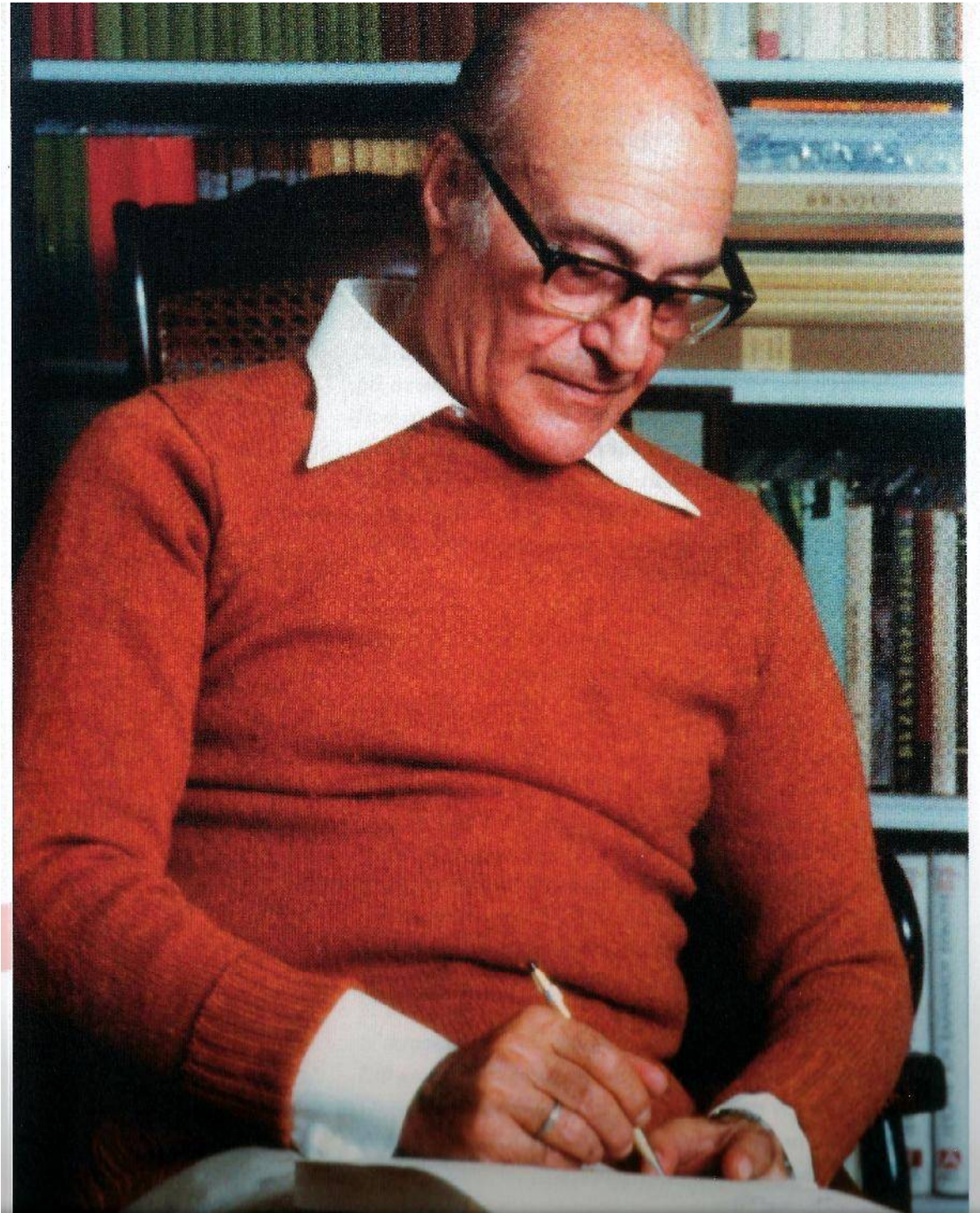
- 14) Η Γενιά του '30 πρόβαλε έντονα το θέμα της ελληνικότητας και της πατριδογνωσίας. Ειδικότερα, μελέτησε την ελληνικότητα και προσπάθησε να κατανοήσει τη φύση της και την αξία σε σχέση προς τα άλλα καλλιτεχνικά ρεύματα με τα οποία επικοινωνεί η Γενιά του '30. Πολλοί, σήμερα, την ελληνικότητα την αντιμετώπισαν απλουστευτικά. Νομίζουν ότι είναι η φουστάνελα, το τσαρούχι. Σύμφωνα, με τις δικές σας, όμως, αντιλήψεις η ελληνικότητα είναι ένας τρόπος να βλέπεις τα πράγματα. Είχατε τονίσει σε μία συνέντευξή σας ποια είναι η ελληνικότητα. Πέρα από τις θρησκευτικές και ιστορικές διαφοροποιήσεις, πιστεύετε ότι είναι ένας παράγοντας σταθερός και μόνιμος που κάνει τον άνθρωπο να αντιδρά απέναντι στα πράγματα;

...Ο ζωγράφος Θεόφιλος...

Θεόφιλος Χατζημεχάλ, Η όραση
Λορίνα των Αθηνών, 1930

15) Κατά την ταπεινή σας γνώμη, ο ζωγράφος Θεόφιλος έδινε μια οπτική αντίληψη των πραγμάτων που ήταν πιο εναρμονισμένα με αυτό που λέμε ελληνικό τρόπο του αισθάνεσθαι; Ένα χρόνο μετά το θάνατο του Θεόφιλου (1935) επισκεφθήκατε μαζί με τον Ανδρέα Εμπειρικό το σπίτι του Θεόφιλου στην Μυτιλήνη. Τότε σας δέλεασαν τα έργα του όχι μόνο ως καλλιτέχνη, αλλά και ως ανθρώπου. Αυτό συνέβη, διότι σας ενδιέφεραν οι προσωπικότητες οι οποίες ήταν φορείς μιας αθωότητας;

ΔΩΡΟ ΑΣΗΜΕΝΙΟ ΠΟΙΗΜΑ...

ΠΗΓΕΣ:

- <http://www.youtube.com/watch?v=hoNIcsiuUdk>
- <http://www.youtube.com/watch?v=v851rSIZbBQ>
- <http://www.youtube.com/watch?v=I05lK9HTEzI>
- <http://www.youtube.com/watch?v=ZWpMqqUOvaU>
- <http://www.youtube.com/watch?v=tW6uukuti10&feature=related>
- <http://www.perigrafis.com/ergo.php?id=356>
- www.ert-archives.gr
- ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΚΑΡΟΣ ΚΑΙ ΙΟΥΛΙΤΑ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ, 2001/ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ-Ο ΝΑΥΤΙΛΟΣ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ/ΣΥΝΘΕΣΗ-ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΙΟΥΛΙΤΑ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
- ΑΝΟΙΧΤΑ ΧΑΡΤΙΑ/ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ/ΕΒΔΟΜΗ ΕΚΔΟΣΗ

Λυγία Χατζηλάρη
Α2 Λυκείου